

JUHLAJULKAISU

**SUOMALAINEN
LAKIMIESYHDISTYS**

1898 · 22/10 · 1948

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

TOIMITUSKUNTA:

AARNE REKOLA

V. MERIKOSKI

TAUNO TIRKKONEN

ILMARI MELANDER

TYRVÄÄN KIRJAPAINO OY - VAMMALA 1948

ISSN 0356-7222

ISBN 978-951-855-702-2 (PDF)

Tauno Ellilä

Nuorten tutkijain vaikeuksista

On sanottu, ettei tieteenharjoittaminen kannata. Yksistään tieteenharjoittamisella ei meillä Suomessa liene kukaan yrittänytkään elää. Mutta paljoo paremmin ei ole asian laita niidenkään kohdalta, jotka tekevät tieteellistä työtänsä niin sanoaksemme viran puolesta, kuten korkeakoulujen opettajat, tai sellaisen viran saadakseen. Oikeustieteen harjoittajat joutuvat tavallaan olemaan vielä vaikeammassa asemassa kuin eräät muut tieteenharjoittajat, jotka voivat paremmin hyötyä työnsä aikaansaannoksilla myös taloudellisessa mielessä. Seikka ei ole omiaan houkuttelemaan ketään oikeustieteellisiin tutkimustöihin antautumiseen.

Muutamissa tapauksissa on meillä jopa väitetty, että syy jonkun oikeustieteilijän ennenaikaiseen poismenoon on ollut lähinnä hänen uhkarohkeassa lähtemisessään tieteenharjoittajan polulle. Taloudellisessa kannattamattomuudessaan se on vaatinut uhriltaan liikaa itsensä ja perheensä kieltämistä, jopa selvää itsensä räakkäämistäkin ehkä paljonkin yli 10-tuntisine työpäivineen. Ei erehdyttäne, jos väitetään, että hyvin moni nuori lakimies, joka opiskeluaikanaan on tuntenut erikoista vetoa ja viehätystä johonkin tiettyyn aineeseen tai oikeustieteeseen yleensä, on valmistuttuaan ajatellut oikeustieteen palvelukseen antautumista. Mutta enemmistö on kuitenkin sitten nähnyt jo heti suorastaan voittamattoman esteen tällaisen elämäntehtävän valinnassa, koska se todennäköisimmin veisi taloudelliseen perikatoon. Ja niistä taasen, jotka lakitieteen kandidaatin arvon saavutettuaan ovat uskaltaneet aloittaa työn lakitieteen tohtorin arvon saamiseksi, useimmat ovat väsyneet kesken ja jättäneet ai-keensa sillensä. Kun tavoiteltavia korkeakoulujen virkoja on ollut juristeille tarjolla perin vähän ja koska toisaalta käytännöllinen elämä on tar-

jonnut vankkaa taloudellista tukea, on taas tohtoreiksi jo valmistuneita siirtynyt yksityisiin toimiin, jolloin myöskin tieteellisen työn jatkaminen on enimmäkseen pysähtynyt. Ne, jotka ovat päässeet yliopiston virkoihin, ovat voineet paremmin jatkaa tieteellistä työtään, kun virka ja tutkimus ovat olleet yhteensovittavissa. Useasti tämäkin edullisin mahdollisuus on jäänyt enemmän vain teoreettiseksi mahdollisuudeksi. Yliopiston opettajille on meillä säilytetty niin paljon opetustehtäviä, joista suuri osa on yksitoikkoista ja suorastaan mekaanistakin työtä, että tieteellisen työn harjoittamiseen ei ole jäänyt riittävää aikaa ja rauhaa. Yliopiston opettajien palkkaus on ollut kaikkea muuta kuin kadehdittava. Senvuoksi ja jotta perhekin tulisi likikään samanveroisesti toimeen kuin jonkun muulla alalla toimivan entisen opiskelutoverin perhe, on täytynyt ehkä ottaa vielä joitakin ylimääräisiä tehtäviä. Kun yliopiston opettajaksi pääsemisessä vallitsee tosiasiaa mitä tiukin numerus clausus-systeemi, niin sekin on pannut kahdestikin ajattelemaan, kannattaako antautua tieteenharjoittajaksi tätäkään uraa silmälläpitäen, koska kuhunkin virkaan kuitenkin voidaan nimittää vain yksi hakija ja toisten ponnistelut, ellei uusia virkoja ole tai tule, ovat menneet hukkaan. Maassamme ei myöskään ole juuri maininnan arvoisesti muita lakimiehille sopivia korkeakouluvirkoja kuin Helsingin yliopiston lainopillisessa tiedekunnassa. Jos esim. Turun yliopiston ohjelma tulisi joskus tulevaisuudessa laajenemaan käsittämään myös oman lainopillisen tiedekuntansa, niin seikka ehkä avaisi lisäperspektiivejä.

Nimenomaan oikeustieteen tutkija on erinäisissä suhteissa huonommassa asemassa kuin jotkut muun alan tutkijat. Oikeustieteilijän täytyy nimittäin yleensä itse tehdä kaikki työ. Osatoimia ja valmistelutyötäkään ei voi juuri toiselle irroittaa. Tässä suhteessa ovat esim. lääkärit paremmassa asemassa. Hehän saattavat teettää laboranteilla ja erinäisillä laitoksilla erilaisia töitä, joista esim. kertyy helpolla hyvää materiaalia. Tämä materiaali on voitu toisten toimesta ehkä jo seuloa ja systematisoidakin. Eräillä muillakin aloilla tutkijoilla saattaa olla käytettävissään esim. toisten keräämiä tilastotietoja ja -lukuja tms. Näin ei ole juristien laita. Senvuoksi oikeustieteilijän työ vie suhteellisesti paljon enemmän aikaa ja vaatii suurta vaivannäköä. Valmiiksi voidaan niin muodoin saada vain melko harvoja tutkimustuloksia pitempien aikojen perästä. Vain harvoille

on tässä suhteessa suotu jonkinlainen yliproduktiivisuuden lahja. Kun ihmisellä on vain yksi elämänikä, niin asianomainen on saattanut jo tällä perusteella jättää oikeustieteilijän uran pois laskuistaan. Sen vuoksi alalle antautuva ei saa pelätä työtä ja hänen täytyy ottaa lukuun, että hän joutuu tekemään tiedettä enemmän vain tieteen itsensä vuoksi, mistä työn teosta ei juuri koskaan voi odottaa mitään »afääri»tuloksia. Ainoastaan harvoissa tapauksissa — ehkä kansainvälisen oikeuden tunnetuiksi tutkijoiksi kohonneita lukuunottamatta — oikeustieteilijän saavutukset tunnustetaan joidenkin muiden tieteenhaarojen, kuten esim. kemian ja lääketieteen huippusaavutusten veroisiksi. Kunnianhimoakaan ei niin ollen voitane pitää — vaikka se on ihmiskunnan historiassa johtanut sekä suursaavutuksiin että myöskin suurimpiin onnettomuuksiin — erityisenä kiihokkeena oikeustieteen harjoittamisessa. Kun näin on asianlaita ja koska monet kotimaiset oikeusoppineemme ovat tehneet käytännölliselle oikeuselämälle ja koko valtiolliselle olemassaolollemme suuriakin palveluksia, olisi valtiovallalla aivan erikoinen aihe tukea oikeustieteellistä tutkimustyötä maassamme. Varsinkin laskelmoiva kyky muutoin jo alunperin valitsee mieluummin jonkin itsessään tuottavamman ja mainetta enemmän tarjoavan alan. Ja toisaalta muistutettakoon, että jos milloin ja missä maassa tahansa on käyty taistelua oikeudellisista perusarvoista, on lakimiehet aina olleet vedettävä esiin!

Kohta kaksikymmentäviisi vuotta sitten kirjoitti nykyinen siviilioikeuden professori *Caselius* kaikkien nuorten oikeustieteen harjoittajien hyvin tunteman aatteellisen hätähuutonsa »Nuorten tieteenharjoittajain puolesta» (Lakimies 1924 s. 47 ss.). Ne epäkohdat ja melko valottomat tai vaanrannat, joita siinä kosketeltiin, ovat valitettavasti useassa kohdin vieläkin käsillä. Eräissä suhteissa ne ovat jopa suurentuneet tai lisääntyneet, mutta toisissa kohdin on toki huomattavasti parannustakin tapahtunut. Kaikista vaikeuksista ei tultaneakaan koskaan pääsemään.

Epäedulliseen suuntaan on asioita vienyt nykyinen inflaatio. Sen merkitys on jokaiselle itsestään selvää. Entiset apulähteet ovat olennaisesti huonontuneet.

Tämän hetken nuoria tutkijoita ovat käydyt sodat pahasti haitanneet. Joku on menettänyt sodassa henkensä, kuten assistenttitoverini *Heikki Laaksovirta*, jonka nimi tulkoon, muitakaan unohtamatta, erikoisesti mai-

nituksi. Toiset ovat saaneet vakavia terveydenhaittoja. Ja kaikilta on ainakin kulunut noin viitisen vuotta aikaa poissa tieteenharjoittamisen piiristä. Sodan jälkeiset, aina jonkin verran sekavat olot eivät koskaan ole omiaan virittämään tieteellistä tutkimustyötä vauhtiinsa. Ulkomaiset opintomatkat ovat olleet joko täysin mahdottomia tai ainakin varsin hankalia ja aina tuskin tarkoituksiaan vastaavia. Valuuttavaikkeudet ovat yhä vieläkin pahana esteenä tutkimusmatkojen tekemiselle ulkomaille.

Ulkomailta itselle hankittavan kirjallisuuden merkitys on siten huomattavasti kohonnut. Mutta tässä suhteessa on monia, lähinnä taloudellista laatua olevia vaikeuksia. Useita ulkomaisia teoksia, kuten esim. saksalaisia oikeustieteellisiä monografioita tai sarjajulkaisuja, on miltei mahdotonta enää Suomeen hankkia. Ja ne teokset, joita ulkomailta on ostettavissa, ovat yleensä tavattoman kalliita. Niinpä vähänkin huomattavammat sveitsiläiset, englantilaiset, amerikkalaiset ja jopa myös tanskalaiset ja norjalaiset teokset maksavat noin tuhannesta markasta ylöspäin. Kun otetaan huomioon, että apurahan varassa oleva nuori tutkija tai viran ohessa tutkimustyötään harjoittava tarvitsee nykypäivinä rahaa myöskin elääkseen ja perheensä toimeentuloon, niin varojen saanti kirjojen hankintaan on tiukassa. Kunnollinen ja perusteellinen tutkimustyö sekä sen vastaisuudessakin jatkamisen tarkoitus vaatisivat ehdottomasti ja työntekeä tavattomasti nopeuttavasti hyvän yleisluontoisen käsikirjaston sekä tärkeimmän erikoiskirjallisuuden tutkijan kotona aina käytettävissä olevaksi. Muutoin menee otteiden ja lappujen kirjoittamiseen epäsuhtaisen paljon aikaa jo mekaanisessa työssä. Joka jo alunperin on aikonut jättää enemmän tieteellisen työn teon lakitieteen tohtorin arvon saatuaan, voi tässä suhteessa ehkä tinkiä, mutta meillä ei tätä arvoakaan juuri saatane minkään »häätämaisterin» tittelin tavoin. Voi kyllä olla niin, että määrättyä tieteellistä työtä varten hankittu erikoiskirjallisuus käy sittemmin enemmän tai vähemmän tarpeettomaksi, mutta sen hankkimiseenhan on voitu tarkoituksenmukaisella tavalla käyttää esim. juuri sitä työtä varten saatua apurahaa.

Tätä nykyä on luottotilanne maassa sellainen, että tieteenharjoittaja, jolla ei ole omaa varallisuutta, tuskin saattaa lainkaan laskea saavansa luottoa miltaan pankkilaitokselta tieteellistä työtään varten, joten tämä — aikanaan käytetty, mutta joskus turmioon vieväksi osoittautunut —

keino on kokonaan vailla merkitystä. Ei pankkimiehillä muuten normaaliaikoinakaan liene ollut kovin suuria luuloja nuoren tieteenharjoittajan vastuukyvystä!

Kuitenkin on myönnettävä ja ilolla merkillepantava, että erinäisissä suhteissa on tapahtunut huomattaviakin parannuksia, jos verrataan nykyistä tilaa Caseliuksen edellä mainitussa kirjoituksessa esitettyyn.

Niin kuin eräissä muissa maissa on myös Suomessa ymmärretty periaatteessa tärkeäksi perustaa uusia stipendejä varsinkin jonkin verran pidemmälle ehtineitä nuoria tutkijoita varten. Yliopiston määrättävissä olevat stipendit ovat lisääntyneet. Asistentin palkkaus on katsottu puolittain stipendinluontoiseksi, mistä johtuen verotus on vastaavasti helpottunut.¹ Erittäin huomattavan parannuksen on saanut aikaan laki Suomen Akatemian ja valtion apurahoista korkeimman hengenviljelyn edistämiseksi (3: 10. 1947; As.kök. N:o 732/47). Akatemialainsäädännön mukaan apurahoja annetaan myös nuorille tieteen harjoittajille vuosittain 75 kappaletta. Ne voidaan myöntää sekä korkeimman akateemisen oppiarvon saavuttaneille että siihen valmistautuville nuorille lahjakkaille tieteen harjoittajille. Rajoittavana on säännös, ettei apurahaa yleensä anneta henkilölle, joka on täyttänyt neljäkymmentä vuotta.² Yksityisistä apurahailähteistä on Caseliuksen kirjoituksen aikaisten lisäksi mainittava ennen kaikkea Suomen Kulttuurirahasto, joka on voinut stipendeillään edistää myös lakimiesten tutkimuksia.

Rahan arvon alentuminen on kuitenkin kaventanut entistenkin stipendirahastojen mahdollisuuksia. Aikaisemmin saaduista stipendeistä,

¹ KHO:n ps N:o 1860/5. 2. 1941. Huomautettakoon myös mahdollisuuksista tehdä verotuksessa tieteellisestä työstä johtuvia vähennyksiä. Tästä *Rekola: LM 1947 s. 555.*

² Kun laissa on tekstissä mainittu 40 vuoden ikäraja ynnä määräys, että apurahan tarkoituksena on tehdä apurahan saajalle mahdolliseksi omistautua ansiotyöstä vapaana alansa kuuluvan tieteen harjoittamiseen vuoden ajan, sekä toisaalta saman lain mukaan varttuneemmille tieteenharjoittajille varatut apurahat annetaan ensisijassa professoreille ja toissijaisesti »muillekin erittäin lahjakkaiksi osoittautuneille varttuneille tiedemiehille», niin tosiasiaassa muodostuu molempien apurahojen välille eräänlainen »stipendikuoppa». Tutkija, jolla on perhe elätettävänä, ei nimittäin tulle »ansiotyöstä vapaana» toimeen saati sitten kykene hankkimaan kirjallisuutta tai tekemään ulkomaanmatkoja 200.000 mk:n vuotuisella apurahalla kalliinajan lisineenkään. Varttuneille tieteenharjoittajille varatut stipendit taasen ymmärrettävästi eivät avaudu kilpailussa ilman muuta professoreille ja heidän veroisilleen häviävälle, jonkin verran 40 vuotta ylittävälle ei-varttuneelle, mutta samalla ei-nuorelle tutkijalle.

vaikka osa niistä olisi ollut sodan ajan tallellakin, ei kerry enää entisen-
veroista apua. Sodan aika on vaikuttanut, että hakiessaan jotakin stipen-
diä, missä on noudatettava tiettyä ikämaksimia, nuorena tutkijana itseään
pitänyt hakija tulee havaitsemaan, ettei hän enää olekaan nuori, minkä
jälkeen hän ei enää ole ehkä mikään tutkijakaan!

Apurahojen osalta on sanottava, että ehkä useakin teos tai kirjoitelma
olisi varmasti jäänyt kokonaan syntymättä, ellei edes nykyisenlaisia pa-
rannuksia olisi aikaansaatu. Apuraha on nuorelle tutkijalle, jolla ei ole
lainkaan tai sanottavasti omaa varallisuutta, *conditio sine qua non*. Sen-
vuoksi juuri tässä kohdin olisi nuoria tutkijoita entistäkin enemmän au-
tettava. Sillä lopetettaisiin myös se ikävä huuto, että vähävaraisella hyvä-
lahjaisellakaan lakimiehellä ei meillä ole menestymismahdollisuuksia tie-
teen vainioilla. Ei ole kuitenkaan tätä ymmärrettävä niin, että varatto-
muudesta tai vähävaraisuudesta olisi tehtävä jokin tieteellinen privilegio-
peruste. Vain se este olisi täten poistettava, että vähävaraisellekin apu-
rahan turvin avautuisi kyllin riittävä mahdollisuus harjoittaa tiedettä.
Näitä tuntuvampia stipendejä olisi perustettava tarpeeksi monta jo var-
sinaisella opiskelukaudella, jolloin alkaa hahmottua, kenessä on ainesta
tieteelliseen tutkimustyöhön ryhtyjäksi. Ja opiskelun pitemmälle ehdit-
tyä apurahan määrä olisi järjestettävä progressiivisesti kohoavaksi. Vasta-
regulaattorina olisi kenties paikallaan tehostaa sen valvomista, että sti-
pendin saanut todella työskentelee eikä apuraha mene hukkaan.

Varhaisempiin aikoihin verrattuna on meikäläisissä kirjasto-oloissa ta-
pahtunut toisaalta kehitystä, mutta toisaalta myös taantumustakin. Edus-
kunnan kirjasto, jolla on parhaat resurssit, tarjoaa tätä nykyä aika hyvän
mahdollisuuden jokaisen oikeustieteen haaran peruskirjallisuuden osalta.
Näin on varsinkin julkisoikeudellisen kirjallisuuden laita. Kirjastossa on
myös monia ulkomaisia täydellisiä sarjoja. Yliopiston kirjasto sensijaan
on supistanut oikeustieteellisten teosten ostoja. Täydennys on tullut ni-
mittäin vain lähinnä lahjoina ja vaihtoina. Näin on katsottu voitavan
menetellä siksi, että toisaalta Eduskunnan kirjasto hankkii järjestelmälli-
sesti uutta kirjallisuutta ja toisaalta on tavallaan siirretty tämän alan kir-
jallisuuden seuraaminen ja hankkiminen olennaisessa määrin Lainopilli-
selle seminaarikirjastolle. Tämän työvoimia taasen ei ole kuitenkaan vas-
taavasti lisätty ja määrärahat ovat olleet vallan riittämättömät. Lain-

opillisesta seminaarikirjastosta tuskin sentään voitaneen enää — toisin kuin Caseliuksen kirjoituksen ajankohtana — sanoa, että se on »niin pikuruinen, että se toin tuskin riittää ylioppilaalle laudaturkirjoituksensa». Kirjastoon on nimittäin saatu vuotuisten hankintain lisäksi erikseen mainittavat *Allan Serlachiuksen*, *Lauri Cederbergin* ja *Bertil Sjöströmin* rikos-, siviili-, kauppa- ja prosessioikeudelliset erikoiskirjastot ynnä huomattava osa mainehikkaan kansainvälisen oikeuden tutkijamme, ministeri *Rafael Erich-vainajan* kirjastoa. Turussa toimivaa Åbo Akademin kirjastoa pidetään melko hyvänä varsinkin siviili- ja kauppaoikeudellisen kirjallisuuden osalta.

Kirjastojen käytön yhteydessä on syytä huomauttaa, että tutkijoilla on mahdollisuus Yliopiston kirjaston välityksellä saada myös ulkomaiden kirjastoista lainaksi teoksia, mitä mahdollisuutta tutkijamme ovat käyttäneetkin. Niinikään hyväksi avuksi kirjain ostossa ovat kirjastoista käsiin saatavat bibliograafiset luettelot ja kirjallisuusreferaatit.

Kirjasto-oloissa voidaan kyllä edelleenkin toivoa parannuksia. Caseliuksen mainitsema keskuskirjastohanke ei ole toteutunut. Se väikkyi vieläkin toiveunena, mutta ehkäpä keskuskirjasto joskus syntyy jonnekin Helsinkiin rakennettavan oikeuspalatsin ylimmän kerroksen rauhaisiin saleihin! Varain puute on edelleenkin tuntuvana esteenä kirjastojen uushankintojen toteuttamisessa. Siihen olisi uhrattava paljon enemmän varoja, varsinkin kun ne koituisivat laajojen tutkijapiirien yhteiseksi hyväksi. Kirjastoja voisivat käyttää myös helsinkiläisten oikeusistuinten tuomarit ja esittelijät hyväkseen, mistä olisi välitöntä hyötyä oikeuselämälle. Helsinki ja Turkuin tarjoavat muuten yksipuolisen suosituimmuuden niille, jotka asuvat näissä kaupungeissa. Mutta stipendien avulla voidaan auttaa muualta olevia tutkijoita kirjastotutkimuksissaan.

Olennaisena parannuksena — johon ei aina ehkä tule kiinnitetyksi tarpeellista huomiota — on pidettävä sitä yleistä seikkaa, että kotimainen oikeustiede on mennyt voimakkaasti eteenpäin. Nuoret tutkijat ovat tämän vuoksi suhteellisesti paremmassa asemassa kuin edeltäjänsä, jotka ovat uria aukoneet. Nuoremmilla tutkijoilla on mahdollisuus käyttää hyväkseen valmiiksi luotuja lähtökohtia eikä kaikkea tarvitse — voimia tuhlaten — uudelleen tutkia ja miettiä. Värttuneet tutkijat ovat antaneet meille nuoremmille kotimaisen oikeustieteen valmiin rungon ja

systematiikankin useimmalla alalla. Esikuviksi kelpaavia erikoishaarakkeisiin meneviä tutkimuksia on useita. Kaikki tutkijan vaikeudet aikanaan läpäisseenä niillä on — paitsi täysin kansainvälisellä tasolla olevaa tieteellistä arvoaan — myös tärkeäksi arvioitava innostava ja rohkaiseva merkityksensä.

Suotuisaan suuntaan on kehitys mennyt siinä, etteivät oikeustiede ja käytäntö meillä enää kulje »toisiaan halveksien eri teitään» — vaikka neljännesvuosisataa sitten ehkä hyvällä syyllä saatettiin niin sanoa. Kuitenkaan ei ole vielä kovinkaan monen vuoden takana aika, jolloin yli-oikeuden jäsen saattoi sanoa tieteisopista tukea hakevalle esittelijälle, että »ei ole olemassa mitään yleisiä oikeusperiaatteita, vaan kukin tapaus on ratkaistava aina erikseen»! Toisaalta voitaneen ylipäättään havaita, että varsinkin muutamia vuosikymmeniä takaperin tiedemiehet saattoivat jättää kokonaan tai tarpeellisetä huomiotta sen materiaalin, minkä kotimainen oikeuskäytäntömme olisi nimenomaan kansalliselle oikeustieteellemme kyennyt tarjoamaan. Sieltä olisi saatu hyviä ja terveitä ajatuksia sekä sopivia ja elävään elämään liittyviä kysymysryhmiä käsittelykohteiksi. Nykyään ovat asiat melkoisesti muuttuneet. Ylioikeuksien esittelijältä vaaditaan myös tutustumista oikeustieteen tarjoamiin apukeinoin kulloinkin asiaan vaikuttavassa suhteessa. Ylioikeuksien jäsenten aktien reunoihin tekemistä merkinnöistä käy ilmi, että tieteisoppineiden mielipiteitä on jutun yhteydessä punnittu. Mitä taas tulee oikeustieteeseen, jonka edustajista monet ovat olleet myös käytännöllisessä oikeuselämässä mukana muutoinkin kuin pakolliset käräjänsä istumalla, niin merkillepantavissa ovat runsaat viittaukset ennakkopäätöksiin. Eivätkä nämä viittaukset suinkaan aina tapahdu siinä mielessä kuin eräässä englantilaisessa näytelmässä asianajaja on pantu lausumaan, että »Tutkimattomat ovat Luojan tiet, mutta vielä ihmeellisemmät saattavat olla Korkeimman oikeuden tuomiot». Kun oikeustiede on ruvennut antamaan arvoa oikeustapausmateriaalin keräämiselle, seulomiselle, systematisoimiselle ja kriittiselle esittelylle, niin nuorella tutkijalla on siinä eräs työmaa, johon pääsee helpolla käsiksi täällä kotimaassa. Tässä työssä ei ole kuitenkaan tyydyttävä — vaikka se riittää johonkin laudaturkirjoitukseen — käymään läpi vain hakemistojen rubriikit, joissa saattaa olla epätarkkuuksia; vaan on tutustuttava itse ratkaisuihin kokonaisuudessaan ja tar-

peen mukaan myöskin akteihin, joista vanhimmat ovat säilössä valtion-arkistossa. Ei olisi laiminlyötävä ottaa selkoa myöskin hovioikeuksien päätöksistä, koska ne eräissä tapauksissa ovat lopullisia ratkaisuja. Kotimaassakin voi vallan hyvin tehdä sitä varten tutkimus- ja opintomatkoja.

Pari yliopistolliseen opetukseen liittyvää uutuutta on nuorten tieteenharjoittajien kannalta ilolla tervehdittävä.

Asistenttijärjestelmä on lainopillisessa tiedekunnassa peräisin vuodelta 1938. Lainopillisen tiedekunnan asistentin toimet perustettiin aikanaan osaksi opettajien avustamiseksi, mutta osaksi myös tarjoamaan stipendin tavoin apua nuoren tutkijan omassa työssä. Vähäiseksi ei ole arvioitava sitä, että asistenttina nuori lakimies saa olla välittömästi näkemässä ja kuulemassa, miten varttunut tieteenharjoittaja työskentelee. Hän joutuu oppimaan erilaisia tieteellisessä työssä hyödyllisiä yleisiä tietoja ja taitoja. Suotavaa vain olisi, että asistentintoimia voitaisiin perustaa niin paljon kuin tarve vaatii ja että asistentille, jonka täytyy myös kustantaa oma ja, perheellisenä, perheensäkin elatus, maksettaisiin kunnollinen palkkio, myös kirjallisuuden hankkimista silmälläpitäen.

Erittäin hyödyllisiksi ja ulkomaisia esikuviaan hyvin vastaaviksi näytävät muodostuneen Lainopillisen tiedekunnan opettajien johdolla tapahtuvat seminaariharjoitukset. Paitsi jotakin korkeampaa arvosanaa tai lakitieteenkandidaatin arvoa tavoitteleville ovat ne sopivia myös pitemmälle ehtineille asianomaisen oikeusalan tutkijoille. Seminaariharjoituksiin osallistumalla joko esitelmän pitäjänä, korreferenttinä tai puhevuoron käyttäjänä, jopa jo pelkkänä kuulijana on hankittavissa yleiskoulutusta, joka kehittää tutkijaa eri suhteissa. Tämä opetusmuoto tullee vastaisuudessa saamaan ilmeisesti yhä enentyvää huomiota ja on se omiaan jossain määrin korvaamaan ulkomaan matkojakin, kun ei kaikessa tarvitse lähteä »merta edemmäksi kalaan».

Ulkomaisten opintomatkojen teko on tällä haavaa useista syistä varsin vaikeata, niin tärkeätä kuin olisikin saada ulkomaista lisäoppia. Vähäisiä stipendivaroja ei kuitenkaan liene syytä aivan tutkimustyötään aloittavan mennä käyttämään ulkomaan matkoihin. Varttuneet tutkijamme ovat näet opettaneet, että pitäisi sitä ennen olla jotakin valmista runkoa, jonka pohjalla osaa paremmin kiinnittää huomiota asiaan vaikuttaviin

kohtiin.³ Nykyoloissa vähänkin pitempi oleskelu ulkomailla tulee tavatoman kalliiksi ja vaikeuttaa opintomatkojen tekoa. Harvalle onnistuu saada tarpeeksi suuri apuraha tai useampia stipendejä tähän pystyäkseen. Eräänä uutena positiivisena ilmiönä on mainittava, että osakuntien stipendiaatit ovat vaihtovuoroisuuden mukaan otollisessa tilaisuudessa tekemään ensi kosketuksia ruotsinmaalaisten opinahjojen kanssa. Tulevina vuosina toivottavasti vähenevät ne erilaiset vaikeudet, joita ulkomaisten tutkimusmatkojen suhteen tällä haavaa on olemassa.

Eräs tapa vältellä ja tasoittaa pienempiä vaikeuksia on vielä mainittava uutena keinona. Nuorten tutkijain tulisi aika ajoin kokoontua yhteen pohtimaan ja miettimään yhteisiä pulmiaan. Näin voitaisiin keskustella tieteellistä tutkimustapaa yleensä koskevista seikoista, epätieteellisyyden välttämisestä, tutkimustekniikkaa ja työvälineitä koskevista seikoista sekä erilaisista taloudellisista probleemeista, kuten mm. painatuskustannuksista. Toinen saattaa huomata semmoista hyvää, mikä ei ole tullut toiselle mieleen. Voidaan miettiä keinoja virheiden ja tarpeettoman ajanhukan välttämiseksi y.m. Tällaisia kokoontumisia onkin kevästä 1947 lähtien kuukauden väliajoin pidetty. Hyödyllistä olisi saada aina välistä mukaan jokin vanhempi tutkija, joka kertoilemalla omasta tutkimusajastaan nuorena lakimiehenä opettaisi ja innostaisi muita läsnäolevia. Jo se seikka, että kuulisi toisillakin esiintyneen vaikeuksia, saattaisi olla omiaan valamaan uskoa ja intoa lisää.⁴

Enimmät vaikeudet esiintyvät nuoren tutkijan työssä varsinaisen tutkimisen vaiheessa, materiaalin keruu siihen kuuluvana. Silloin on vaara suurin, että vaikeuksista johtuva uskon puute ynnä taloudelliset seikat katkaisevat koko tutkimustyön. Senvuoksi useimmat apurahatkin anne-

³ Hiukan huvittavana piirteenä kerrottakoon seuraava kokemus. Eräs meikäläinen nuori lakimies oli läntisessä naapurimaassamme mennyt tapaamaan erästä alansa tunnettua tiedemiestä ohjeita ja neuvoja saadakseen. Tämä oli kysynyt: »Oletteko lukenut minun teoksiani?» Saatuaan myönteisen vastauksen tämä tiedemies oli vain lausunut: »No hyvä on, jatkakaa vain niiden lukemista!»

Moni nuori tutkijamme sensijaan suurella innolla kertoo, miten ystävällisesti jokin tietty skandinaavinen oikeusoppinut on hänen asiaansa suhtautunut.

⁴ Eräessä kokoontumisessa pohdittiin erityisesti niitä kysymyksiä, joita kosketellaan sveitsiläisen *Karl Oftingerin* mainiossa oppaassa *Vom Handwerkzeug der juristischen Schriftstellerei*. Zürich 1944. (Tästä *Tirkkosen* referaatti LM 1947 s. 537 ss.)

taan juuri varsinaisen työn suorittamista varten, koska on »autettava miestä mäessä». Mutta vaikeuksia esiintyy vielä viimeisessä eli tutkimustuloksen julkaisemisvaiheessa. Oikeustieteellisen tutkimustyön tulokset jo väitöskirjasta alkaen meillä painatetaan. Sodan aiheuttamissa poikkeuksellisissa oloissa oli kyllä voimassa määräyksiä, että viranhakuja varten kelpasivat myös käsikirjoitukset. Kun nykyäänkin saattaa joutua jonnottamaan painatusvuoroa kuukausi-, jopa vuosikaupallakin, niin olisi kohtuullista, että poikkeusmääräyksiä edelleenkin jatkettaisiin toistaiseksi.⁵

Painatuskustannukset nousevat nykyään tavattoman suuriksi. Paperi on kallista, työpalkat ovat kohottaneet kustannuksia jne. Niinpä esim. väitöskirjan painattamiseen saattaa mennä noin 200.000—300.000 mk. Siis enemmän kuin suurinkaan stipendi on vuotuiselta määrältään! Kaikki varansa jo itse tutkimustyöhön uhrannut tutkija ei voi itse millään tuollaista kustannusta kantaa. Onko ja mistä sitten tehokasta apua saatavissa? Miten yliopisto tai muu valtiotaho auttaa nuoria tutkijoita saamaan väitöskirjansa painetuksi? Vastaus on ehkä hämmästyttävä. Yliopiston apu väitöskirjan painattamisessa on melko kyseenalainen niin kauan kuin nykyiset vanhentuneet jakelusäännöt pysytetään voimassaan. Tilanne on sellainen, että oikeastaan väitöskirjan tekijä itse on se, joka joutuu avustamaan Yliopistoa! Hyvällä onnella väittelijä ehkä voi saada vuosittain jaettavista väitöskirjan painatusapurahoista kymmenisentuhatta markkaa. Mitä se on kokonaiskustannusten määrään verrattuna! Väittelijän taasen on pakko antaa yliopistolle ilmaiseksi 400 kappaletta väitöskirjaansa. Kukaahan silloin on oikeastaan saaja ja kuka antaja? Yliopisto ei tainne antaa saaliilleen muuta kuin paperin arvon. Kuitenkin yliopiston kirjasto, joka tästä määrästä saa kolmatta sataa kappaletta, käyttää niitä valuutan veroisesti saadessaan niitä vastaan ulkomailta vaihtokirjallisuutta. On kyllä hyvä, että yliopiston kirjasto karttuu. Mutta nykyään karttumisesta ei koidu juristeille täyttä hyötyä edellä kerrotusta juriidisten teosten hankinnan redusoinnista johtuen. Kysyä lisäksi voitaneen, onko sittenkään oikein, että lisähankintoja toimitetaan köyhtyneen väittelijän kustannuksella? Kun annetun arvo hipoo kirjakauppahinnan mittapuun mukaan

⁵ Eräissä ulkomaisissa yliopistoissa väitöskirja voidaan esittää tarkastettavaksi myös monistettuna. Vasta väitöstilaisuuden jälkeen se ehkä sitten painetaan.

liki neljännesmiljoonaa markkaa ja saatua on kymmenisentuhatta markkaa, niin epäsuhde on kummallinen ja tuskin valtion laitosten arvolle sopiva. Epäkohtaan on mm. Lainopillinen tiedekunta keväällä 1947 kiinnittänyt huomiota ja suositellut muutoksia, mutta ainakaan vielä ne eivät liene johtaneet tulokseen.

Rikkaammissakaan maissa, kuten esim. Ruotsissa, ei ole yhtä raskasta velvollisuutta pakkokappaleitten antamisessa kuin meidän köyhässä ja sotien yhä köyhdyttämässä maassamme. Muuan viime vuonna Suomessa vierailut ruotsalainen lakitieteentutkija ihmetteli kovasti — ja tuskin aiheetta — meikäläistä järjestelyä. Äskettäin on meilläkin julkisuudessa näkynyt tietoja, joiden mukaan Ruotsissa vuodesta 1947 lähtien on — erikoisen komitean ehdotuksista — valtio suostunut suorittamaan 75 % tohtorinväitöskirjojen painatuskustannuksista.⁶ Siinä olisi mallia meillekin. Nykyiset jakelusäännökset olisi uudistettava järkeviin rajoihinsa. Vaihtokappaleiksi menevistä kirjoista olisi väittelijälle annettava korvausta. Muutoin ei voida kiistää epäoikeutetuksi väitteitä, että vähävaraisilla on suuria vaikeuksia väitöskirjan aikaansaamiseksi.

Ellei muita apukeinoja olisi, tulisikin monelle väittelijälle paha este eteen noissa painatuskustannushuolissa. Eräänä tällaisena tahona — ja se mielihyvällä näin juhluvuonna mainittakoon — on meille suomalaisille nuorille tutkijoille ollut *Suomalainen Lakimiesyhdistys*. Ilman Lakimiesyhdistykseltä saatua huomattavaa taloudellista tukea tuskin olisi saatu aikaan niinkään monta tieteellistä julkaisua kuin nyt on syntynyt. Tietäessään mahdollisesti aikanaan saavansa tällaista apua nuori tutkija voi pitää sitä eräänä ratkaisevana seikkana päättäessään tutkimustyöhön ryhtymisestä tai ryhtymättä jättämisestä. Siitä nuoret tutkijat antavat vilpittömät kiitoksensa nyt puolta vuosisataansa juhlivalle yhdistykselle! Lakimiesyhdistykselle voi kuitenkin joskus tulla ja ehkä jo alkaa olla aika, jolloin — käyttääksemme yhdistyksen nykyisen puheenjohtajan professori *Merikosken* lausumia sanoja⁷ — yhdistyksellä on »häätä ja hyvä mieli»: häätä siitä, mistä saadaan tarvittavat varat, itsestään selvän hyvän mielen ollessa siitä, että uusia suomenkielisiä oikeustieteellisiä teoksia on aikaansaatu.

⁶ Näin *Uusi Suomi* 30. 4. 1948 (Upsalan yliopiston ylikirjastonhoitajan, tri *Tönnes Klebergin* haastattelu).

⁷ Lakimiesyhdistyksen kokous 14. 4. 1948.

Nuorten tutkijain moninaisia vaikeuksia ja hätää on joka tapauksessa sillä keinoin olennaisesti lievennetty, minkä yhdistys saa laskea erääksi huomattavaksi saavutukseen 50-vuotistaipaleellaan.

* * *

Nuorille tutkijoille tulee aina jäämään joitakin vaikeuksia.⁸ Mutta sitä vartenhan vaikeudet ovat, että ne voitetaan. Jolla on todellinen halu, hän ei niitä säiky. Näin on asian laita elämän kaikilla aloilla. Oikeustieteenkin alalla tämä taistelusääntö pätee.

⁸ Lienee syytä huomauttaa vielä eräästä erikoislaatuisesta tilanteesta, josta voi kehittyä pahakin vaikeus. Varttuneempia tutkijoita ei kyllä mikään estä ryhtymästä tutkimusaiheeseen, jota joku toinen tai useampikin ovat jo käsitelleet. Eri asia on, että mieluummin kuitenkin valitaan jokin uusi aihe, mistä kyetään paremmin luomaan uutta. Mutta väitöskirjan tekijä joutuu ikävään tilanteeseen, jos hän ehkä melko pitkällä ollessaan havaitsee, että toisella onkin aivan tai melkein samasta aiheesta tutkimus valmiina tai tekeillä. Pahimmassa tapauksessa täytyy hänen ehkä kokonaan luopua alkuperäisestä tutkimuksestaan tai muodota se jollakin sopivalla tavalla. Onpa tapahtunut niinkin, että ruotsinmaalainen tutkija — Ruotsin ja Suomen oikeuksien suuren yhdenkaltaisuuden takia — on katsonut viisaaksi muuttaa suunnitelmiaan sen vuoksi, että Suomessa on samasta aiheesta ennätetty aikaisemmin kirjoittaa. *Ekelöf*, joka alkujaan aikoi tutkia oikeusvoiman ulottuvaisuutta, muutti teemansa käsittämään sivuväliintulon perustetta (*Ekelöf: Om interventionsgrunden*, Uppsala 1937, s. VII s.) sen johdosta, että meillä oli sillä välin valmistunut *Tirkkosen* väitöskirja »Oikeusvoimasta».

Tuollaisten yhteensattumisten ehkäisemiseksi olisi meillä, kuten Ruotsissa on tehtykin, syytä ruveta pitämään virallista luetteloa annetuista väitöskirja-aiheista ja, jotta sopivia aiheita ei jäisi käyttämättä, määrätä jonkinlaiset »vanhentumisajat», s.o.: ellei tutkimus määräajassa valmistuisi tai olisi tehokkaassa valmistusvaiheessa, sen teemavaraus vapautuisi toisille tutkijoille. Luetteloa, johon väitöskirjan aiheen hyväksyjä olisi velvollinen tekemään ilmoituksensa, voitaisiin sopivasti säilyttää joko tiedekuntahuoneessa tai lainopillisessa seminaarikirjastossa. — On kuitenkin selvää, että henkilö, joka tutkimustyösäään havaitsisi viisaammaksi modifioida alunperin ajateltua aihetta, saisi tämän tehdä, neuvoteltuaan aiheen hyväksyneen professorin kanssa.

Eräissä ulkomaisissa opaskirjoissa on eri oikeusaloilta suositeltu sopivia väitöskirjateemoja, kuten esim. *Tilka: Wie fertige ich die juristische Doktordissertation an?* (1933), jossa luetelluista aiheista muuten meillä on tullut parikin käytetyksi (nimittäin *Brušinin* ja *Kastarin* väitöskirjain aiheet). Aiheen valinnan onnistuneisuus ei ole vaille merkitystä ja meillä vastaväittäjä siitä tavallisesti nimenomaan lausuu arvostelunsa. Sen vuoksi teemaa kannattaa tunnollisesti mietiskellä.